ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 01-Mar-2011, 12:58
CMS/CFO: Sann Rada

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អជសដ

ភាគីដាក់ឯកសារ: សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ២៤ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១១

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ កសចស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ **សាធារណៈ/Public**

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់បណ្តោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

ញត្តិរបស់ អៀង សារី ស្នើសុំលុបចោលផ្នែកខ្លះនៃដីកាដំណោះស្រាយ ដោយសារកំហុសនីតិវិធី

ដាក់ដោយ៖

សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

លោក អាង ឧត្តម

លោក Michael G. KARNAVAS

ផ្ញើជូន៖

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ចៅក្រម និល ណុន

ចៅក្រម យូ មណី

ចៅក្រម យ៉ា សុខន

ចៅក្រម Silvia CARTWRIGHT

ចៅក្រម Jean-Marc LAVERGNE

ចៅក្រមបំរុង យូរ ឧត្តរ៉ា

ចៅក្រមបំរុង Claudia FENZ

ផ្ញើជូន៖

សហព្រះរាជអាជ្ញា

លោកស្រី ជា លាង

លោក Andrew CAYLEY

ក្រុមមេធាវីការពារក្តីទាំងអស់

លោក **អៀង សារី** តាមរយៈសហមេធាវីរបស់គាត់ (“មេធាវីការពារក្តី”) តទៅនេះសូមស្នើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលុបចោលផ្នែកខ្លះនៃដីកាដំណោះស្រាយដោយសារកំហុសនីតិវិធី។ ញត្តិធ្វើឡើងជាចាំបាច់ ព្រោះដីកាដំណោះស្រាយមានចន្លោះខ្វះខាតជាច្រើន ជាពិសេសការអនុវត្តបទល្មើសជាតិ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (“JCE”) និងការធ្វើផែនការ ការញុះញង់ ការជួយនិងការជម្រុញ និងការបញ្ជា ។

I **ភាពអាចទទួលយកបាន**

១. ច្បាប់កម្ពុជា និង វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អវតក (“វិធានផ្ទៃក្នុង”) មិនបាននិយាយពីការកំណត់ពេលវេលា និងនីតិវិធីសម្រាប់ការស្នើសុំឲ្យលុបចោល ឬ ធ្វើការកែប្រែផ្នែកខ្លះនៃដីកាដំណោះស្រាយដោយសារការមិនគោរពតាមវិធានបញ្ញត្តិនោះ។ ប៉ុន្តែ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា “ចំពោះការជំទាស់ទៅនឹងការមិនគោរពតាមវិធានបញ្ញត្តិក្នុងទម្រង់ដីកាដំណោះស្រាយ អង្គបុរេជំនុំជម្រះយល់ឃើញថាការជំទាស់ទាំងនេះមិនមានលក្ខណៈជាបញ្ហាយុត្តាធិការយ៉ាងច្បាស់ ហើយហេតុដូច្នេះការជំទាស់ទាំងនេះមិនអាចទទួលបានទេនៅដំណាក់កាលមុនអង្គសេចក្តីនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី... ដូច្នេះ អំណះអំណាងទាំងនេះអាចដាក់ជូនអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដើម្បីពិចារណាជាអង្គសេចក្តីនៅសវនាការជំនុំជម្រះក្តី...”[1]។

២. មេធាវីការពារក្តីពិចារណាថាពេលវេលាដ៏សមស្របដើម្បីលើកឡើងបញ្ហាទាំងនេះ គឺនៅពេលនេះនៅមុនសវនាការជំនុំជម្រះក្តីចាប់ផ្តើម។ ហេតុអ្វីបានលើកឡើងបញ្ហាទាំងនេះនៅពេលនេះ គឺដោយសារលោក អៀង សារី មានសិទ្ធិត្រូវបានជូនដំណឹងលម្អិតពីចរិតនៃបទចោទប្រឆាំងនឹងរូបគាត់[2]។ វានឹងមានប្រសិទ្ធិភាពបំផុត ដើម្បីលុបចោលចន្លោះខ្វះខាតនៃផ្នែកណាមួយនៃដីកាដំណោះស្រាយនៅពេលនេះ នៅមុនសវនាការជំនុំជម្រះក្តីចាប់ផ្តើម ។ ការធ្វើដូច្នេះនឹងជួយដល់ការគោរពសិទ្ធិរបស់លោក អៀង សារី ត្រូវជំនុំជម្រះក្តីដោយគ្មានការអូសបន្លាយពេលវេលា[3] ។

II. **អំណះអំណាង**

---

[1] *ករណី នួន ជា* 00២/១៩-0៩-២00៧-អវតក/កសចស/អជសជ, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ នួន ជា និង អៀង ធីរិទ្ធ ប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១១, D427/3/15, ERN: 00644462-00644571 នៅកថាខណ្ឌទី ៦៣ ។

[2] សូមមើលច្បាប់បង្កើត អវតក នៅមាត្រា ៣៥ថ្មី ។

[3] ដូចខាងលើ ។

ក. បទល្មើសជាតិ

៣. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវតែលុបចោលពីដីកាដំណោះស្រាយនូវការយោងចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មជាតិ ពីព្រោះពុំមានអង្គហេតុត្រូវបានចែងនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយដើម្បីគាំទ្រដល់ការបញ្ចូលឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ ហើយក៏ពុំបានដាក់បញ្ចូលនូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលអនុវត្តចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះដែរ ។ ដីកាដំណោះស្រាយចែងពីអង្គហេតុដែលយកប្រើប្រាស់ដោយ កសចស ដើម្បីគាំទ្រការចោទប្រកាន់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ និងការរំលោភបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ប៉ុន្តែ ដីកាដំណោះស្រាយមិនបានចែងពីអង្គហេតុ ដែលត្រូវបានពិចារណាដោយ កសចស ដើម្បីគាំទ្រដល់ការចោទប្រកាន់តាមមាត្រា ៣ថ្មី ដែលចែងពី ការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទារុណកម្ម និង អំពើធ្វើទុក្ខបុកម្នេញខាងសាសនា ។ លោក អៀង សារី មិនត្រូវបានជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់ពីចរិត និងបុព្វហេតុនៃការចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងគាត់ទេ ។

៤. ដីកាដំណោះស្រាយក៏បានខកខានចែងពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលអាចចោទប្រកាន់មកលើលោក អៀង សារី មានជាអាទិ៍ការធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទារុណកម្ម ឬ ការធ្វើទុកបុកម្នេញខាងសាសនា ។ ដីកាដំណោះស្រាយបានពិភាក្សាពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលអាចអនុវត្តបាន តែ កសចស ពិភាក្សាពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ការធ្វើផែនការ ការញុះញង់ ការជួយ និងការជម្រុញ ការបញ្ជា និងការទទួលខុសត្រូវជាថ្នាក់លើ[4] ។ កសចស យល់ឃើញថាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនេះ អាចអនុវត្តចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ និងការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ប៉ុន្តែ កសចស <u>មិន</u>បានបញ្ជាក់ថាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនេះអនុវត្តចំពោះមាត្រា ៣ បទល្មើសថ្មីទេ[5] ។ បទល្មើសជាតិមិនត្រូវបានដាក់បញ្ចូលយ៉ាងពិតប្រាកដ ។ កសចស ធ្លាប់បានយល់ឃើញថាទម្រង់អន្តរជាតិនៃការទទួលខុសត្រូវ មិនអាចអនុវត្តចំពោះបទល្មើសជាតិបានទេ[6] ហើយការយល់ឃើញនេះមិនត្រូវបានបដិសេធដោយអង្គបុរេ-ជំនុំ

---

[4] *ករណី អៀង សារី* ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/កសចស, ដីកាដំណោះស្រាយ ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១០ D427, ERN: 00604508-00605246 (ដីកាដំណោះស្រាយ) នៅកថាខណ្ឌទី១៥២១-១៥៦៣ ។

[5] ដូចខាងលើ នៅកថាខណ្ឌ ១៥២៥, ១៥៤៥, ១៥៤៦, ១៥៤៨, ១៥៤៩, ១៥៥១, ១៥៥២, ១៥៥៤ និង១៥៥៥ ។

[6] *ករណី អៀង សារី* ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/កសចស ដីកាសម្រេចលើការអនុវត្តនៅ អវតក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ចុះថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩ D97/13, ERN: 00411047-00411056 នៅ

ជម្រះឡើយ[7] ។

៥. ដោយសារទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមិនអាចអនុវត្តចំពោះបទល្មើសជាតិ ហេតុនេះដីកាដំណោះស្រាយគួរតែបានចែងថាតើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវថ្នាក់ជាតិមួយណាដែល កសចស ចាត់ទុកថាអាចអនុវត្តបាននោះ ។ បន្ទាប់មក ដីកាដំណោះស្រាយគួរតែបានពន្យល់ថាតើអង្គហេតុទាំងនោះនឹងត្រូវកំណត់ឈ្មោះបទល្មើសយ៉ាងដូម្តេច ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើ កសចស ចាត់ទុកថាលោក អៀង សារី បានប្រព្រឹត្តមនុស្សឃាត ការធ្វើទារុណកម្ម ឬ ការធ្វើទុកម្នេញដោយផ្ទាល់មែន កសចស ត្រូវតែបានបញ្ជាក់នូវព័ត៌មានជាក់លាក់នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ "នៅពេលចោទថាជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលជាចំណុចនៃការតវ៉ាដោយផ្ទាល់ អត្តសញ្ញាណជនរងគ្រោះ ទីកន្លែង និង កាលបរិច្ឆេទប្រហាក់ប្រហែលនៃបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់ មធ្យោបាយនានាដែលប្រើប្រាស់ដើម្បីប្រព្រឹត្ត ត្រូវតែបានបង្ហាញ "ឱ្យបានច្បាស់លាស់"[8] ។

៦. ដោយសារតែដីកាដំណោះស្រាយ ខកខានមិនបានចែងអង្គហេតុដែលគាំទ្រដល់ការចោទប្រកាន់ពីបទធ្វើមនុស្សឃាត ការធ្វើទារុណកម្ម និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងខកខានមិនបានចែងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលពាក់ព័ន្ធ និងអង្គហេតុដែលគាំទ្រដល់ការអនុវត្តទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះផ្នែកនៃដីកាដំណោះស្រាយដែលយោងទៅលើមាត្រា ៣ ឧក្រិដ្ឋកម្មថ្មី មិនមានសុពលភាពទេ ដោយការមិនគោរពវិធានបញ្ញត្តិ ។

ខ. ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍

៧. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវលុបចេញពីដីកាដំណោះស្រាយនូវការយោងទាំងអស់ ចំពោះឧក្រិដ្ឋ-

---

កថាខណ្ឌទី ២២៦ "ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវសម្រាប់បទល្មើសអន្តរជាតិអាចអនុវត្តបានតែចំពោះបទល្មើសអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ"

[7] *ករណី អៀង សារី* ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/កសចស(អបជ៣៥) សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតលើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) ចុះថ្ងៃទី២០ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១០ D97/14/15 ERN: 00486521-00486589 (សាលដីការបស់ អបជ លើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម) នៅកថាខណ្ឌទី១០២ ។

[8] ករណី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អវតក/កសចស(អបជ០២) សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលបានបញ្ជូន ឌុច ទៅជំនុំជម្រះ ចុះថ្ងៃទី៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៨ D99/3/42, ERN: 00249846-00249887 ("សាលាដីការបស់ អបជ លើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុចប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ") នៅកថាខណ្ឌ ទី៤៩ (បញ្ជាក់បន្ថែម) ។

កម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ពីព្រោះបទល្មើសនេះមិនត្រូវបានអនុវត្តត្រឹមត្រូវទេ ។ ដីកាដំណោះស្រាយ ចែងយ៉ាងត្រឹមត្រូវអំពីនិយមន័យរបស់ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍[9] ប៉ុន្តែ គេអនុវត្តនិយមន័យនេះ មិនត្រឹមត្រូវទៅវិញ ។ ដីកាដំណោះស្រាយបញ្ជាក់ក្នុងចំណោមបញ្ហាដទៃទៀតថា[10] "ចេតនារបស់មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា អាចត្រូវបានគេសន្និដ្ឋានដោយអង្គហេតុដែលថា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ប្រឆាំងនឹងជនជាតិចាម ត្រូវបានកើតឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញជនជាតិដែលចេះដែលកើនឡើង និងជាអំពើដែលសម្របសម្រួលដោយបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា"[11] ហើយថា ចេតនារបស់មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា អាចត្រូវបានគេសន្និដ្ឋានដោយអង្គហេតុដែលថាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍លើប្រជាជនវៀតណាម អាចកើតឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃការនិរទេសដែលចេះតែកើនឡើង ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ការញុះញង់ឲ្យស្អប់ខ្ពើម និងការឃោសនាសង្គ្រាមប្រឆាំងវៀត-ណាមដែលសម្របសម្រួលដោយបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា"[12] ។ កសចស ភាន់ច្រឡំនៅក្នុងការយល់ឃើញថាចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ អាចសន្និដ្ឋានបានដោយមិនចាំបាច់រកឃើញថា <u>វាគឺជាការសន្និដ្ឋានសមហេតុផលដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមាន</u> ។

៨. អនុលោមតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY ចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ "នៅក្នុងករណីគ្មានភស្តុតាងផ្ទាល់ច្បាស់លាស់ អាចសន្និដ្ឋានពីអង្គហេតុ និងកាលៈទេសៈជាច្រើន ដូចជាបរិបទទូទៅ ការប្រព្រឹត្តអំពើដទៃទៀតដែលមានលក្ខណៈជាប្រព័ន្ធ ប្រឆាំងនឹងក្រុមតែមួយ វិសាលភាពនៃអំពីព្រៃផ្សៃ ការដៅជាប្រព័ន្ធទៅលើជនរងគ្រោះ ដោយមូលហេតុសមាជិកភាពរបស់ពួកគេនៃក្រុមជាក់លាក់ ឬ ការប្រព្រឹត្តដដែលនូវអំពើបំផ្លិចបំផ្លាញ និងរើសអើង"[13] ។ ប៉ុន្តែការសន្និដ្ឋាននេះត្រូវបានអនុញ្ញាតតែនៅវាជាការសន្និដ្ឋាន "សមហេតុផលផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមាន[14]" ។ នៅក្នុងករណី *Jelisic* អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅ ICTY មិនអាចសន្និដ្ឋានថា

---

[9] ដីកាដំណោះស្រាយ នៅកថាខណ្ឌទី១៣១២ ។

[10] ដូចខាងលើ នៅកថាខណ្ឌទី១៣៤០, ១៣៤៧ ។

[11] ដូចខាងលើ នៅកថាខណ្ឌទី១៣៤១, (បញ្ជាក់បន្ថែម) ។

[12] ដូចខាងលើ នៅកថាខណ្ឌទី១៣៤៨, (បញ្ជាក់បន្ថែម) ។

[13] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់ Jelisic, IT-95-10-A,* សាលដីកាចុះថ្ងៃទី៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០១ នៅកថាខណ្ឌទី៤៧ ។

[14] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Krstić*, IT-98-33-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី១៩ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌទី៤២ (សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Krstić*) សូមមើលផងដែររឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Vasiljević*, IT-98-32-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌទី១២០។

Jelisic មានចេតនា[15]ប្រល័យពូជសាសន៍ បើទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះរកឃើញថា៖

> Goran Jelisic ណែនាំខ្លួនគាត់ថាជា "Adolf របស់ Serb" និងបានអះអាងថាបានធ្វើដំណើរទៅតំបន់ Brcko ដើម្បីសម្លាប់ជនម៉ូស្លីម ។ ហើយគាត់ក៏បានបង្ហាញខ្លួនគាត់ថាជា Adolf នៅពេលបង្ហាញខ្លួនលើកដំបូងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅថ្ងៃទី២៦ ខែមករា ឆ្នាំ ១៩៩៨ ។ គាត់ត្រូវបានគេចោទប្រកាន់ថាបាននិយាយទៅកាន់អ្នកជាប់ឃុំនៅជំរុំឃុំខ្លួន Luka ថាជីវិតរបស់ពួកគេស្ថិតនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់គាត់ ហើយថា អ្នកទោសតែ ៥ភាគរយ ទៅ ១០ ភាគរយ ប៉ុណ្ណោះ អាចចាកចេញពីជំរុំនេះ ។ អនុលោមតាមសាក្សីម្នាក់ទៀត Goran Jelisic បានប្រាប់អ្នកទោសម៉ូស្លីមនៅជំរុំឃុំខ្លួន Luka ថាអ្នកទោសម៉ូស្លីមចំនួន ៧០ ភាគរយ ត្រូវបានសម្លាប់ ៣០ ភាគរយ ត្រូវបានវាយដំ ហើយថាអ្នកទោសតែ ៤ ភាគរយ ប៉ុណ្ណោះក្នុងចំណោមអ្នកទោស ៣០ ភាគរយ មិនត្រូវបានគេវាយដំធ្ងន់ធ្ងរ ។ Goran Jelisic ត្រូវបានកត់សម្គាល់ដោយសាក្សីម្នាក់ថាគាត់ស្អប់ខ្ពើមជនម៉ូស្លីម និងចង់សម្លាប់ពួកគេទាំងអស់ ហើយចំពោះជនម៉ូស្លីមដែលរួចផុតពីការសម្លាប់ អាចទុកឱ្យធ្វើទាសករសម្រាប់សំអាតបង្គន់ ប៉ុន្តែមិនត្រូវផ្តល់ការងារអាជីពទេ។ ត្រូវបានគេរាយការណ៍ថា Goran Jelisic ចង់បោសសំអាតជនម៉ូស្លីម ហើយគាត់រីករាយ ក្នុងការធ្វើកិច្ចការនេះ ហើយថា balijas បានសាយភាយយ៉ាងខ្លាំង ហើយថាគាត់ត្រូវតែកម្ទេចពួកគេឱ្យអស់ពីផែនដី ។ Goran Jelisic ត្រូវបានគេដឹងថាបាននិយាយថាស្អប់ខ្ពើមស្ត្រីម៉ូស្លីម ហើយគាត់យល់ឃើញថាពួកគេអាក្រក់ខ្លាំងណាស់ ហើយគាត់ចង់ធ្វើឱ្យពួកគេមិនអាចមានកូនបានដើម្បីទប់ស្កាត់ការកើនឡើងនៃជនម៉ូស្លីម ប៉ុន្តែយល់ឃើញថា មុនពេលសម្លាប់ពួកគេ គាត់នឹងចាប់ផ្តើមជាមួយមនុស្សប្រុសទាំងនោះសិនដើម្បីទប់ស្កាត់នូវការបង្កកំណើត [16]។

៩. មេធាវីការពារក្តីទទួលស្គាល់ថាការពិភាក្សាពី "បទដ្ឋានភស្តុតាង" នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ[17] ដែលក្នុងនោះ កសចស បានលើកឡើងថាខ្លួនត្រូវតែសម្រេចថាតើមាន"ភាវនីយភាពនៃពិរុទ្ធ"នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះដែរឬទេជាជាងសម្រេចថាតើពិរុទ្ធនោះត្រូវបានរកឃើញ "ឱ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យដែរឬទេ[18]"។ ករណីនេះ មិនអាចភ័ន្តច្រឡំនឹងការសម្រេចទាក់ទងនឹងការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានដ៏

---

[15] សូមមើលផងដែររឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Jelisić*, IT-95-10-T, សាលក្រមចុះថ្ងៃទី ១៤ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៩, កថាខណ្ឌទី ១០៧ ដល់ ១០៨។

[16] ដូចដើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១២០។

[17] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌ១៣២០ ដល់ ១៣២៦។

[18] ដូចដើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៣២៣។

សមហេតុផលតែមួយគត់ដែលមាននៅលើភស្តុតាងបានឡើយ។ យោងតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY "ភស្តុតាងបឋម (*prima facie*)... គឺជាភស្តុតាងដែលគួរឲ្យជឿជាក់ដែល (ប្រសិនបើមិនត្រូវបានជំទាស់ដោយមេធាវីការពារក្តីទេនោះ) ភស្តុតាងនេះ នឹងក្លាយជាមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់មួយដើម្បីវិនិច្ឆ័យលើជនត្រូវចោទលើបទចោទប្រកាន់ដែលមាន[19]" ។ ការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ កសចស មិនទាន់មានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេដើម្បីកាត់ទោសលោក អៀង សារី ព្រោះ កសចស មិនបានបង្ហាញ ឬមិនបានសូម្បីតែព្យាយាមបង្ហាញថាការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ពួកគេ គឺមានលក្ខណៈសមហេតុផលតែមួយគត់។ យោងតាមបទដ្ឋានភស្តុតាងដែលដែលខ្លួនបានលើកឡើង កសចស ត្រូវបានគេតម្រូវក្នុងកម្រិតអប្បបរិមាឲ្យរកឲ្យឃើញលើលពីភវនីយភាពថាការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានដ៏សមហេតុផលដែលថាលោក អៀង សារី មានបំណងជាក់លាក់ដើម្បីកំទេចទាំងស្រុង ឬជាផ្នែក នូវក្រុមមនុស្សដែលមានការការពារនោះ ។ ប៉ុន្តែ កសចស មិនបានធ្វើដូច្នេះឡើយ។ មិនមានភស្តុតាងបឋមក្នុងការអនុវត្តការចោទប្រកាន់ពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ប្រឆាំងលោក អៀង សារី ទេ។ ដូច្នេះការយោងណាមួយទាក់ទងនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ត្រូវតែលុបចេញពីដីកាដំណោះស្រាយ។

១០. ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសម្រេចថាកថាខណ្ឌខាងលើមិនចាំបាច់ត្រូវលុបចោល នោះ ដីកាដំណោះស្រាយ ត្រូវតែធ្វើការកែប្រែដើម្បីផ្តល់ការកត់សម្គាល់ឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់ដល់លោក អៀង សារី ។ កសចស ភ័ន្តច្រលំព្រោះ កសចស ខកខានមិនបានបញ្ជាក់ថាតើបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ដែលអាចផ្តន្ទាទោសបានមួយណា ដែលត្រូវបានគេចោទប្រកាន់ប្រឆាំងលោក អៀង សារី។ ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អវតក បានបញ្ជាក់ថាការប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ ការឃុបឃិតប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងការចូលរួមប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលអាចយកមកផ្តន្ទាទោសបាននៅ អវតក ។ ទម្រង់នីមួយៗនៃការចូលរួមទាំងនេះ មានធាតុផ្សំមួយចំនួនដែលត្រូវតែបានបង្កើតឡើង។ ឧទាហរណ៍ការឃុបឃិតប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ "មានធាតុផ្សំពីរដែលត្រូវលើកយកមកជជែកតវ៉ានៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ៖ (i) ការព្រមព្រៀងរវាងបុគ្គលដែលមានចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និង (ii) ការពិតដែលថាបុគ្គលដែលចូលរួមក្នុងកិច្ចព្រម

---

[19] ដូចដើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៣២៥, ដកស្រង់រឿងក្តី *Kordić et al.*, , ការពិនិត្យមើលដីកាចោទប្រកាន់, ឆ្នាំ១៩៩៥ (គ្មានទំព័រ ឬលេខកថាខណ្ឌណាមួយ ឬការបរិច្ឆេទជាក់លាក់ ឬលេខសំណុំរឿង ត្រូវបានផ្តល់ឲ្យដោយ កសចស ឡើយ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

ព្រៀងនោះ មានចេតនាបំផ្លាញទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែកនូវក្រុមសាសនា ជាតិសាសន៍ ជាតិពន្ធុ ឬជាតិណាមួយ[20]" ។ ដីកាដំណោះស្រាយមិនបានលើកឡើងថាវាមានការព្រមព្រៀងជាក់ស្តែង ដើម្បីប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឡើយ ទោះបីជាដីកានេះបានលើកឡើងថាសមាជិក JCE ដែលយល់ស្របទៅលើគោលបំណងរួមដែលមិនបូកបញ្ចូលនូវអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ <u>បានដឹង</u> អំពីការណ៍ដែលថា ការធ្វើឲ្យបានសម្រេចនូវផែនរួមរបស់ពួកគេត្រូវបានពន្លាតផងដែរដល់ការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍[21]ក៏ដោយ។ ដីកាដំណោះស្រាយក៏មិនបានលើកឡើងពីការប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែរ។ ដីកាដំណោះស្រាយត្រូវតែធ្វើការកែប្រែដើម្បីឲ្យច្បាស់ថា លោក អៀង សារី មិនត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ឬឃុបឃិតប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឡើយ ។

គ. ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

១១. ដីកាដំណោះស្រាយ មានកំហុសឆ្គងដែលលើកឡើងថា "ធាតុផ្សំនៃបទល្មើសប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្រោមទម្រង់នៃការនិរទេស ត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងខេត្តព្រៃវែង និងស្វាយរៀង និងនៅក្នុងសហករណ៍ស្រុកត្រាំកក់[22]"។ ជាងនេះទៅទៀត "ជនជាតិវៀតណាមមួយភាគធំដែលរស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានបង្ខំឲ្យចាកចេញពីលំនៅដ្ឋានស្របច្បាប់របស់ខ្លួន និងឆ្លងទៅព្រំដែនវៀតណាម[23]" ។ វិធាន ៥៥ (២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា៖ "សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវធ្វើការស៊ើបអង្កេតតែអង្គហេតុណាដែលមានចែងក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ឬដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរបន្ថែមតែប៉ុណ្ណោះ[24]" ។ ផ្នែកនៃដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ឬដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរបន្ថែម ដែលពិចារណាលើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងខេត្ត

---

[20] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង *Nahimana et al* , តុលាការ ICTR-99-52-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៧, កថាខណ្ឌទី៣៤៤ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។ សូមមើលផងដែររឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Ntagerura et al,* តុលាការ ICTR-99-46-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៦, កថាខណ្ឌទី៩២៖ "ការឃុបឃិតដើម្បី ប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ រួមមានកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងបុគ្គលពីរ ឬច្រើននាក់ដើម្បីប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍"។ ដូច្នេះ អត្ថិភាពនៃកិច្ចព្រមព្រៀងបែបនេះ …គួរតែត្រូវបានបកស្រាយក្នុងដីកាចោទប្រកាន់ថាជាអង្គហេតុសត្យានុម័ត"។

[21] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥២៧។

[22] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៣៩៨។

[23] ដូចជើងទំព័រខាងលើ។

[24] វិធាន៥៥(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង។

ព្រៃវែង[25] ស្វាយរៀង[26] និងក្នុងសហការណ៍ស្រុកត្រាំកក់[27] មិនបានបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុដែលលើកឡើងថា "ជនជាតិវៀតណាមមួយភាគធំដែលរស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានបង្ខំឲ្យចាកចេញពីលំនៅដ្ឋានស្របច្បាប់របស់ខ្លួន និងឆ្លងទៅព្រំដែនវៀតណាមឡើយ"។ កសចស មិនមានយុត្តាធិការស៊ើបអង្កេតលើការនិរទេសរបស់ជនជាតិវៀតណាមក្នុងខេត្តព្រៃវែង ស្វាយរៀង និងក្នុងសហការណ៍ស្រុកត្រាំកក់ឡើយ ដូច្នេះ កថាខណ្ឌក្នុងដីកាដំណោះស្រាយចាប់ពី១៣៩៧ ដល់១៤០១ ត្រូវតែលុបចោល។

១២. ដីកាដំណោះស្រាយលើកឡើងថា "នៅតាមសហការណ៍ និងការដ្ឋានធ្វើការដោយបង្ខំ ដូចនៅពេលផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដែរ ខ្មាំងពិត ឬតាមការសន្មតរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ត្រូវបានគេធ្វើបាប និងដាក់ឲ្យរស់នៅក្នុងលក្ខណ្ឌដែលពិបាកខ្លាំងជាងប្រជាជនផ្សេងទៀត[28]"។ម្យ៉ាងទៀតដីកាដំណោះស្រាយ បានលើកឡើងថា "ប្រជាជនថ្មី" គឺស្ថិតនៅក្រោមការប្រព្រឹត្តតឹងរឹងជាងប្រជាជនចាស់ក្នុង គោលបំណងលត់ដំ ឬកំណត់អត្តសញ្ញាណ "ខ្មាំង" ក្នុងចំណោមពួកគេ[29]។ ការសន្និដ្ឋានបែបនេះ មិនបានចោទប្រកាន់លើអំពើជាក់លាក់ណាមួយ ឬក៏ការខកខានទប់ស្កាត់ណាមួយដែលនាំឲ្យមានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ហើយវាខ្វះភាពច្បាស់លាស់គ្រប់គ្រាន់[30]។ បញ្ហានេះ គឺបណ្តាលមកពី៖

> ដោយសារតែលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់របស់វា ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ មិនអាចត្រូវបានគេប្រើជាបទចោទប្រកាន់រួមបានទេ។ អនុលោមតាមគោលការណ៍បឋមនៃអំណះអំណាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

---

[25] *សំណុំរឿងរបស់ អៀង សារី,* ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/កសចស, ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ, ថ្ងៃទី១៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧, ឯកសារលេខ D3, ERN:00141011-00141166, កថាខណ្ឌទី១១, ៤២, ៦៩ ដល់៧០។

[26] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី៤២, ៦៦, ៦៩, ៧២។

[27] កថាខណ្ឌទី៤៣។

[28] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៤១៨។

[29] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៤១៧។

[30] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង *Blaškić* , IT-95-14-A, សាលដីកា ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៤ (សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ក្នុងករណី *Blaškić*) កថាខណ្ឌទី១៣៩ "តុលាការកំពូល កត់សម្គាល់ឃើញថា ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវចោទប្រកាន់អំពើជាក់លាក់ជាការធ្វើទុកបុកម្នេញ"។ សូមមើលផងដែររឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Blagojević & Jokić,* IT-02-60-T, សាលក្រម, ថ្ងៃទី១៧ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៥, កថាខណ្ឌទី៥១៨, *រឿងក្តី រដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Brđanin* IT-99-36-T, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៤ (សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Brđanin)* កថាខណ្ឌ៩៩៤។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Stakić*, IT-97-24-T, សាលដីកា, ថ្ងៃទី៣១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣ (សាលដីការបស់អង្គជំនុំជម្រះលើករណី *Stakić*), កថាខណ្ឌ៧៣៥។

វាមិនគ្រប់គ្រាន់ទេដែលដីកាចោទប្រកាន់ស្ថាពរ បានចោទប្រកាន់ឧក្រិដ្ឋកម្មមួយនៅក្នុងន័យទូលំទូលាយ ។ ដីកាចោទប្រកាន់ស្ថាពរ ត្រូវតែផ្តោតទៅលើអង្គហេតុជាក់លាក់។ ប៉ុន្តែដូចដែលបានកត់សម្គាល់យ៉ាងត្រឹមត្រូវក្នុងយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការនេះ ករណីនេះ មិនមែនមានន័យថា ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវតែធ្វើការចោទប្រកាន់ដាច់ដោយឡែកទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មមូលដ្ឋានទីមួយៗ ដែលបង្កើតបានជាការចោទប្រកាន់ទូទៅនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញឡើយ។ អ្វីដែលព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវធ្វើ គឺត្រូវបញ្ជាក់លំអិតពីអង្គហេតុសន្សានុម័តនៃការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលបានចោទប្រកាន់ប្រឆាំងជនជាប់ចោទ ដែលនៅក្នុងទស្សនៈរបស់ខ្លួន ការចោទប្រកាន់នេះ ទាក់ទងទៅនឹងតួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទ ។ ការខកខានមិនបានធ្វើដូច្នេះ ធ្វើឱ្យដីកាចោទប្រកាន់ស្ថាពរមានលក្ខណៈស្រពិចស្រពិលដែលមិនអាចទទួលយកបាន ព្រោះការខកខានបែបនេះ នឹងប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានដល់សមត្ថភាពរបស់ជនជាប់ចោទ ក្នុងការរៀបចំការការពារក្តីរបស់គាត់[31]។

១៣. កសចស មិនបានបញ្ជាក់ថាតើ "ប្រជាជនថ្មី" ត្រូវស្ថិតក្រោមការប្រព្រឹត្តខុសគ្នាតាមវិធីណានោះទេ ហើយក៏មិនបានបញ្ជាក់ថាតើស្ថានភាពដែលខ្លាំងពិតប្រាកដ ឬតាមការសន្មត់របស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ស្ថិតនៅក្រោមការប្រព្រឹត្តតឹងរឹងជាងប្រជាជនដទៃទៀតរបៀបណានោះក៏ទេដែរ ។ នៅក្នុងទស្សនៈរបស់ខ្លួន កសចស ខកខានមិនបានបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុសត្យានុម័តនៃការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋរបស់លោក អៀង សារី ដែលក្នុងទស្សនៈរបស់ខ្លួនឧក្រិដ្ឋកម្មនេះទាក់ទងនឹងតួនាទីរបស់គាត់ក្នុងបទឧក្រិដ្ឋនៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយហេតុផលនយោបាយដែលបានចោទប្រកាន់។

១៤. ទាក់ទងនឹង *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* (*mens rea*) នៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុសាសនា កសចស ខកខានមិនបានបញ្ជាក់ "ថាតើបរិបទនៃការវាយប្រហារ និងកាលៈទេសៈជុំវិញការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋ បានឆ្លុះបញ្ចាំងពីចេតនាប្រព្រឹត្តរើសអើងដោយសារមូលហេតុសាសនាឡើយ[32]"។ ការសន្និដ្ឋានបែបនេះ មិនបានចោទប្រកាន់អំពើជាក់លាក់ណាមួយ ឬការខកខានណាមិនបានទប់ស្កាត់ ដែលនាំទៅដល់ចេតនាជាក់លាក់ដែលគេតម្រូវដើម្បីបង្កើតបានជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោយោបាយនោះទេ។ ដូច្នេះវាខ្វះភាពជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់។

១៥. ទាក់ទងនឹង *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* នៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុពូជសាសន៍ កសចស មិនបានបញ្ជាក់ថាតើ "បរិបទនៃការវាយប្រហារ និងកាលៈទេសៈជុំវិញការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋ" បានឆ្លុះបញ្ចាំងពីចេតនា នៃការប្រព្រឹត្តរើសអើងដោយសារមូលហេតុពូជសាសន៍<u>តាមរបៀបណា</u>នោះ

---

[31] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង *Kupreškić et al*,, IT-95-16-A, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០១, កថាខណ្ឌទី៩៨។

[32] សូមមើលដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៤២៣។

ទេ[33] ។ ការសន្និដ្ឋានបែបនេះ មិនបានចោទប្រកាន់លើការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ណាមួយ ឬក៏ការខកខានមិនបានទប់ស្កាត់ នាំឲ្យមានចេតនាជាក់លាក់ដែលគេតម្រូវដើម្បីបង្កើតបានជាការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយសារមូលហេតុពូជសាសន៍ឡើយ។ ដូច្នេះវាខ្វះភាពជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់។ គ្រប់សេចក្ដីយោង អំពីការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញទាំងអស់ក្នុងដីកាដំណោះស្រាយត្រូវតែលុបចោលដោយសារមោឃៈភាពនីតិវិធី។

ឃ.ការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើ

១៦. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែលុបចោលរាល់ការយោងទាំងអស់ ទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើចេញពីដីកាដំណោះស្រាយព្រោះទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបែបនេះ មិនត្រូវបានលើកឡើងដោយមានភាពជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ឡើយ។ យោងតាមអង្គបុរេជំនុំជម្រះក្នុងករណីឌុច "ការចោទប្រកាន់លើការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើ មិនត្រឹមតែទាមទារធាតុផ្សំថាអ្វីទៅដែលគេចោទថាជាការប្រព្រឹត្តរបស់ថ្នាក់លើប៉ុណ្ណោះទេ វាថែមទាំងទាមទារថាអ្វីទៅដែលគេចោទប្រកាន់ជាការប្រព្រឹត្តរបស់បុគ្គលដទៃដែលបុគ្គលដែលជាថ្នាក់លើត្រូវទទួលខុសត្រូវ <u>ដោយធ្វើការបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់លាស់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន</u>[34]"។

១៧. យោងតាមយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTR (កាលពីមុន អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ធ្លាប់លើកឡើងថាយុត្តិសាស្ត្រនៃតុលាការ *មិនអាចកែប្រែ* ដែលទាក់ទងនឹងទម្រង់នៃការចោទប្រកាន់ គឺមានការពាក់ព័ន្ធក្នុងបរិបទរបស់ អវតក[35])៖

> ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាមានចេតនាពឹកផ្អែកលើទ្រឹស្ដីនៃការទទួលខុសត្រូវ ក្នុងនាមជាថ្នាក់ លើ ដើម្បីឲ្យជនជាប់ចោទទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលគាត់ប្រព្រឹត្ត ស្របតាមមាត្រា ៦ (៣) នៃលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ ICTR នោះដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះត្រូវតែបង្ហាញពីចំណុច៖ (១) ក្នុងស្ថានភាពដែលគាត់មានសមត្ថភាពអាចទប់ស្កាត់ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ជនជាប់ចោទត្រូវតែជាថ្នាក់លើរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ដែលគេស្គាល់អត្តសញ្ញាណគ្រប់គ្រាន់ ស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់ជាក់ស្ដែង និងគាត់ត្រូវដឹងពីសកម្មភាពរបស់ថ្នាក់ក្រោមមួយណាដែលគាត់ត្រូវទទួលខុសត្រូវ (២) ការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋរបស់អ្នកដទៃដែល

---

33 ដូចជើងទំព័រខាងលើ។

34 សាលដីការបស់ អបជ លើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ លើករណី ឌុច, កថាខណ្ឌទី៤៩ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

35 សាលដីការបស់ អបជ លើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, កថាខណ្ឌទី៨៣។

ជនជាប់ចោទត្រូវទទួលខុសត្រូវ (៣) ការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទដែលគាត់អាចដឹង ឬមានហេតុផលដែលអាចជឿជាក់បានថានឹងមានការប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋ ឬត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់គាត់ និង(៤) ការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទដែលគេរកឃើញថាគាត់ខកខានក្នុងការបំពេញកាតព្វកិច្ចចាត់វិធានការណ៍សមស្របដើម្បីទប់ស្កាត់ ឬដាក់ទោសចារីដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ[36]។

១៨. ដីកាដំណោះស្រាយមិនបានគោរពតាមលក្ខណ្ឌនៃភាពជាក់លាក់។ ដីកានេះ គ្រាន់តែលើកឡើងថា៖

មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ប្រឆាំង **នួន ជា អៀង សារី និង ខៀវ សំផន** ថាជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើដោយហេតុផលថា ពួកគេមានអំណាចជាក់ស្តែងលើអ្នកក្រោមបង្គាប់របស់ពួកគេ (កងទ័ពបដិវត្តកម្ពុជា សមាជិកគណៈភូមិភាគ គណៈតំបន់ និងគណៈស្រុក កងឈ្លប និងកម្មាភិបាលមូលដ្ឋាន បុគ្គលិកនៃមន្ទីរសន្តិសុខ ប្រធានកង ឬអ្នកគ្រប់គ្រងការដ្ឋាន និងសហករណ៍ ដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដូចមានរៀបរាប់ដូចខាងក្រោម៖ **ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ដោយការធ្វើមនុស្សឃាត** ជាពិសេសអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ប្រឆាំង (ក)ជនជាតិចាម (ខ) ជនជាតិវៀតណាម **ការបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ** ចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៤៩ ជាពិសេស៖ (ក) ការធ្វើមនុស្សឃាតដោយចេតនា (ខ) ការធ្វើទារុណកម្ម ឬការធ្វើបាបដោយអមនុស្សធម៌ (គ) ការបង្កដោយចេតនាឱ្យមានរបួសធ្ងន់ធ្ងរ ឬឱ្យមានការឈឺចាប់ដល់រាងកាយ ឬសុខភាព (ឃ) ការដកហូតដោយចេតនាពីឈ្លើយសឹក ឬជនស៊ីវិលនូវសិទ្ធិទទួលបានការកាត់ទោសដោយយុត្តិធម៌ និងទៀតទាត់ (ង) ការឃុំខ្លួនជនស៊ីវិលដោយខុសច្បាប់ (ច) ការនិរទេសជនស៊ីវិលដោយខុសច្បាប់ **ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ** ជាពិសេស (ក) ការធ្វើមនុស្សឃាត (ខ)ការម្លាប់រង្គាល (គ)ការធ្វើឱ្យទៅជាទាសករ (ឃ)ការនិរទេស (ង)ការដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង (ច)ការធ្វើទារុណកម្ម (ឆ)ការរំលោភលើផ្លូវភេទក្នុងបរិបទនៃការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ (ជ)ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ (ឈ)ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុពូជសាសន៍លើជនជាតិវៀតណាម (ញ) ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុសាសនាលើជនជាតិចាម (ដ)ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុសាសនាលើពុទ្ធសាសនិក (ឋ) អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត (ក្រោមទម្រង់ជាការប៉ះពាល់ដល់ការថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ ការជម្លៀសដោយបង្ខំ និងការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ)។ លោក **នួន ជា អៀង សារី និង ខៀវ សំផន** បានដឹង ឬមានហេតុផលដែល អាចដឹងថានឹងមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើស

[36] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង Muyunyi, ICTR-2000-55A-A, សាលដីកា ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨, កថាខណ្ឌទី១៩ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

ដូចខាងលើពីសំណាក់ថ្នាក់ក្រោមខ្លួន ហើយពួកគេខកខានក្នុងការបំពេញកាតព្វកិច្ចចាត់វិធានការចាំបាច់ដើម្បីទប់ស្កាត់ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត **នួន ជា អៀង សារី និង ខៀវ សំផន** បានដឹង ឬមានហេតុផលដែលអាចដឹងថា នឹងមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសដូចខាងលើពីសំណាក់ថ្នាក់ក្រោមខ្លួនហើយពួកគេ ខកខានក្នុងការបំពេញកាតព្វកិច្ចផ្តន្ទាទោសចារីដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ[37]។

១៩. ការសន្និដ្ឋាននេះ មិនបានបញ្ជាក់ពីលក្ខណៈជាក់លាក់អ្វីទាំងអស់ទាក់ទងនឹង (ក) ការប្រព្រឹត្តរបស់លោក អៀង សារី (ខ) នរណាខ្លះជាអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់គាត់ (គ) លក្ខណៈនៃទំនាក់ទំនងថ្នាក់លើ/អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ (ឃ) ភស្តុតាងដែលថាលោក អៀង សារី មានកាតព្វកិច្ចស្របច្បាប់ដើម្បីទប់ស្កាត់ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់គាត់ដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម (ង) អ្វីទៅជាបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ដែលអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់លោកបានប្រព្រឹត្ត ដែលបណ្តាលឲ្យមានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ (ច) ភស្តុតាងអ្វីខ្លះដែលគាំទ្រការដឹងឮរបស់លោក អៀង សារី អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់គាត់បានប្រព្រឹត្ត ឬ (ឆ) ភស្តុតាងអ្វីខ្លះដែលគាំទ្រការអះអាងដែលថា លោក អៀង សារី ខកខានមិនបានទប់ស្កាត់ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ ឬផ្តន្ទាទោសចារីដែលបានប្រព្រឹត្ត។ ការអះអាងនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ គឺមិនមានលក្ខណៈជាក់លាក់គ្រប់គ្រាន់ដើម្បីផ្តល់ការកត់សម្គាល់សមស្របដល់លោក អៀង សារី អំពីវិធីសាស្ត្រដែលការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើនឹងត្រូវបានគេយកទៅអនុវត្តក្នុងរឿងក្តីរបស់គាត់ឡើយ។ ដោយសារតែដីកាដំណោះស្រាយ ខកខានមិនបានបញ្ជាក់ពីអំពើឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ ឬដំណើរនៃការប្រព្រឹត្តជាក់លាក់ដែលនឹងគាំទ្រដល់ការអនុវត្តទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបែបនេះ រាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ត្រូវតែលុបចោលដោយសារមោឃៈភាពនីតិវិធី។

ខ.សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម

២០. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែលុបចោលរាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹង សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមចេញពីដីកាដំណោះស្រាយព្រោះ កសចស (ក) បានអនុវត្តដោយខុសឆ្គងនូវ *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* (*mens rea*) ទាក់ទងនឹងការចូលរួមរបស់លោក អៀង សារី ក្នុងផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និង (ខ) កសចស បានលើកឡើងដោយមានកំហុសឆ្គងថា ផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម បានពន្លាតដើម្បីដាក់

---

[37] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥៥៩ ដល់១៥៦០។

បញ្ចូលអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលមិនបានបង្ហាញពីចេតនាច្បាស់លាស់។

២១. យោងតាមអង្គបុរេជំនុំជម្រះ "JCE ទម្រង់មូលដ្ឋាន (JCE I) កើតមាននៅពេលដែល អ្នកចូលរួមទាំងឡាយ បានប្រព្រឹត្តដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃគ្រោងការណ៍រួម ឬសហគ្រាសរួម ហើយមានចេតនាដូចគ្នាក្នុងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម[38]"។ ដីកាដំណោះស្រាយខកខានមិនបានបង្ហាញថា លោក អៀង សារី បានចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដោយមានចេតនារួមគ្នាក្នុងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្រោមយុត្តាធិការរបស់ អវតក ឡើយ ហើយដីកានេះ ហាក់បីដូចជាបានអនុវត្តខុសនូវ JCE ដោយផ្អែកលើការយល់ខុសអំពីបំណងឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ទាក់ទងនឹង JCE ទម្រង់មូលដ្ឋាន (JCE I)។ ដីកាដំណោះស្រាយលើកឡើងថា៖

> ផែនការរួមរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា គឺធ្វើឱ្យសម្រេចបាននូវបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឆាប់រហ័សនៅកម្ពុជា តាមរយៈ "ជំហានមហាលោតផ្លោះ" និងការការពារប្រទេសប្រឆាំងទាំងសត្រូវខាងក្នុង និងខាងក្រៅ តាមគ្រប់មធ្យោបាយចាំបាច់។ ផែនការរួមនេះពុំមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋទាំងស្រុងនោះទេ ប៉ុន្តែការធ្វើឱ្យសម្រេចផែនការរួមនេះ រួមមានជាការប្រព្រឹត្តនូវឧក្រិដ្ឋកម្មដែលស្ថិតក្នុងយុត្តាធិការរបស់ អវតក ឬជាការពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ។ ដើម្បីសម្រេចផែនការរួមនេះ មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា បានកំណត់យកគោលនយោបាយប្រាំយ៉ាងដូចមានរៀបរាប់ខាងក្រោមដែលការដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវគោលនយោបាយនេះ ដែលការអនុវត្តរួមមានការប្រព្រឹត្តនូវឧក្រិដ្ឋកម្ម ឬជាការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មដោយសមាជិករបស់សហឧក្រិដ្ឋ-កម្មរួម ព្រមទាំងបុគ្គលនានាដែលមិនមែនជាសមាជិកនៃសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះ...[39]។

២២. ដីកាដំណោះស្រាយនេះហាក់បីដូចជាទទួលស្គាល់ថាគោលបំណងរួមអាចថាពុំមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋ និងថាគោលបំណងរួមនេះអាចនឹងមិនមានចេតនាដាក់ឱ្យគេអនុវត្តតាមគោលនយោបាយដែលមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋ ប៉ុន្តែមានតែលទ្ធផលនៃការអនុវត្តគោលនយោបាយនេះតែប៉ុណ្ណោះ ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ។ ដីកាដំណោះស្រាយលើកឡើងថា៖ "ចេតនាឧក្រិដ្ឋ របស់លោក អៀង សារី អាចទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋានចេញពីពាក្យសំដី សកម្មភាពសកម្ម ឬសកម្មភាពអកម្មរបស់គាត់[40]"។ ប៉ុន្តែ "JCE ទម្រង់I កើតមាននៅពេលដែលគោលបំណងរួម បណ្ដាលឱ្យមាន ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តិបទឧក្រិដ្ឋដែលមានចែងនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈ ។ *ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត* នៃ JCE ទម្រង់I

---

[38] សាលដីការបស់ អបជ លើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, កថាខណ្ឌ៣៧ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[39] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥២៤ ដល់១៥២៥ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[40] ដូចដើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៥៣៥។

គឺថាអ្នកចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលរួមបញ្ចូលទាំងជនជាប់ចោទផងនោះ មានគំនិតដូចគ្នាពោលគឺគំនិតថាឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលកំណត់ដោយលក្ខន្តិកៈដែលបង្កើតបានជាគោលបំណងរួមនេះត្រូវតែបានគេអនុវត្ត[41]"។ អត្ថិភាពនៃផែនការរួម ដែលគ្រាន់តែបណ្តាលឲ្យមានការប្រព្រឹត្តិបទឧក្រិដ្ឋ គឺមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាទៅនឹងលក្ខណ្ឌតម្រូវដែលថាលោក អៀង សារី ត្រូវតែចូលរួមក្នុងផែនការរួម ដែលមានចេតនារួមក្នុងការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្រោមយុត្តាធិការរបស់ អវតក[42]។ ការអះអាងថា លោក អៀង សារី មានចេតនាធ្វើឲ្យមានលទ្ធផលឧក្រិដ្ឋ ជាពិសេសដោយមិនបានផ្តល់នូវភស្តុតាងអំពីចេតនារបស់គាត់ គឺមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីគាំទ្រភស្តុតាងបឋម នៃ JCE ទម្រង់I[43]។

២៣. ការសន្និដ្ឋានក្នុងដីកាដំណោះស្រាយដែលថា JCE អាចកើតមានឡើងនៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មគ្រាន់តែជា លទ្ធផលដែលបណ្តាលមកពីគោលនយោបាយមិនមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋដែលគេប្រើដើម្បីសម្រេចបាននូវផែនការរួមដែលមិនមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋ គឺប្រាសចាកទៅនឹងយុត្តិសាស្ត្រដែលបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងតុលាការ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍* ។ បទដ្ឋានបែបនេះ ហាក់បីដូចជាមានលក្ខណៈទាបជាងបទដ្ឋាននៅតុលាការSCSLដែលរងការរិះគន់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅទៀត[44]។ បទដ្ឋានដែលរងការ

---

[41] រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Krajišnik*,, IT-00-39-T, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៦, កថាខណ្ឌ ៨៨៣។ សូមមើលផងដែរ រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង *Brđanin*, IT-99-36-A, សាលដីកា ,ចុះថ្ងៃទី៣ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៧ (សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Brđanin)*, កថាខណ្ឌទី៤១៨៖ "ក្នុងរឿងក្តីណាក៏ដោយ អ្វីដែល JCE តម្រូវ គឺអត្ថិភាពនៃគោលបំណងរួម ដែលនាំទៅដល់ ឬទាក់ទងនឹងការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ... ទាក់ទងនឹងទម្រង់មូលដ្ឋានរបស់ JCE លក្ខខណ្ឌចំបាច់ដើម្បីដាក់ទោសសមាជិកជនជាប់ចោទណាមួយនៃការទទួលខុសត្រូវសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលដទៃទៀត គឺថាបទល្មើសដែលពាក់ព័ន្ធ *បង្កើតបានជាគោលបំណងឧក្រិដ្ឋកម្មរួម*'។ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម, គូសបញ្ជាក់ដោយមានបន្ទាត់ទ្រេត)។ សូមមើលផងដែរសាលដីកាសម្រេចរបស់ អបជ លើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, កថាខណ្ឌទី៣៨។

[42] សូមមើលសាលដីការបស់ អបជ លើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, កថាខណ្ឌទី៣៩៖ "JCE ទម្រង់ I តម្រូវឲ្យមានចេតនារួមដើម្បីប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ"។

[43] គឺជាភស្តុតាងដែលគួរឲ្យជឿជាក់ដែល (ប្រសិនបើមិនត្រូវបានជំទាស់ដោយមេធាវីការពារក្តីទេនោះ) នឹងក្លាយជាមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់មួយដើម្បីវិនិច្ឆ័យលើ ជនត្រូវចោទលើបទចោទប្រកាន់ដែលមាន។ ដីកាដំណោះស្រាយ កថាខណ្ឌ ១៣២៥ *ដោយដកស្រង់* រឿងក្តី *Kordic et atl,* ការពិនិត្យលើដីកាចោទប្រកាន់ ឆ្នាំ ១៩៩៥ (គ្មានលេខទំព័រ ឬលេខកថាខណ្ឌ ឬថ្ងៃខែដាក់លាក់ ឬលេខសំគាល់រឿងក្តីត្រូវបានគេផ្តល់ឡើយ) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[44] សូមមើលឧទាហរណ៍ អត្ថបទរបស់ Wayne Jordash និង Penelope Van Tuyl, ការខកខានមិនបានអនុវត្តបន្ទុកនៃភស្តុតាង ៖ តើសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមិនត្រូវបានគេយកទៅអនុវត្តនៅ តុលាការពិសេសសម្រាប់សេរ៉ាឡេអូន តាមរបៀបណា, 8 J. INT'L CRIME. JUST. 519 (2010) ។ អត្ថបទរបស់ Cecily Rose, ដីកាចោទប្រកាន់ដែលមានបញ្ហានៅតុលាការពិសេស

រិះគន់នោះ លើកឡើងថាដើម្បីសម្រេចគោលបំណងមួយ ផែនការឧក្រិដ្ឋកម្ម ត្រូវតែជាការគិតទុកឲ្យបានម៉ត់ចត់អំពីការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មដែលស្ថិតក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ SCSL[45]។ ដូចដែលបានសង្កេតដោយចៅក្រម Fisher នៅក្នុងទស្សនៈជំទាស់មួយផ្នែករបស់គាត់ក្នុងសាលដីកាលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ក្នុងរឿងក្ដី *Sesay et al* "ចាប់តាំងពីបានបង្កើតឡើងដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ICTY ក្នុងរឿងក្ដី *Tadić* ទ្រឹស្ដី JCE" ទទួលរងនូវការរិះគន់ដោយសារតែការអនុវត្តហួសព្រំដែន។ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ត្រូវតែពិចារណាឲ្យបានម៉ត់ចត់អំពីការព្រមាននេះ ហើយធានាឲ្យបានថាធាតុផ្សំផ្នែកច្បាប់នៃJCE ដែលមានការបកស្រាយយ៉ាងម៉ត់ចត់ ត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តយ៉ាងស៊ីសង្វាក់គ្នាដើម្បីប្រឆាំងទៅនឹង JCE ដែលកំពុងត្រូវបានគេយកទៅអនុវត្តហួសព្រំដែន[46]។

២៤. ប្រសិនបើតាមរយៈការទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន កសចស យល់ឃើញថាលោក អៀង សារី ពិតជាបានចូលរួមក្នុងផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលមានចេតនារួមដើម្បីប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដែលនេះមិនមែនគ្រាន់តែជាការទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ដែលសមហេតុផលតែមួយគត់ដែលគេត្រូវធ្វើឡើងផងនោះ[47] កសចស ត្រូវតែបង្ហាញ "អង្គហេតុ និងកាលៈទេសៈដែលនាំទៅដល់ការទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន[48]"។ ប៉ុន្តែ កសចស មិនបានធ្វើដូច្នេះឡើយ។ អង្គហេតុ និងកាលៈទេសៈដែល កសចស បានលើកឡើងទាក់ទងនឹងការចូលរួម ឬការរួមចំណែករបស់លោក អៀង សារី ក្នុងផែនការរួម មិនបានគាំទ្រដល់ការទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋានដែលថាលោក អៀង សារី មានចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋ[49]ឡើយ។ អង្គហេតុ និងកាលៈទេសៈទាំងនោះ គ្រាន់តែបានគាំទ្រដល់ការទាញសេចក្ដីសន្និដ្ឋានដែលថាលោក អៀង សារី មានចេតនាចូលរួមក្នុងផែនការមួយដែលមិនមានលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋជាប់មកជាមួយ និងដែលគេមានបំណងសម្រេចតាមរយៈគោលនយោបាយដែលពុំមាន

សម្រាប់សេរ៉ាឡេអូន, សេចក្ដីសន្និដ្ឋានអំពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និងឧក្រិដ្ឋកម្មទាក់ទងនឹងផ្លូវភេទ 7(2) INT'L CRIME. JUST. 353 (2009)។

45 *រឿងក្ដីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង *Brima et al*…, SCSL-2004-16-A, សាលដីកា, ថ្ងៃទី២២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៨, កថាខណ្ឌទី៧៦។

46 *រឿងក្ដីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង Sesay et al. SCSL-04-15-A, សាលដីកា, ថ្ងៃទី២៦ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៩, យោបល់ជំទាស់ និងយោបល់ស្របរបស់ចៅក្រមជាន់ខ្ពស់ Shireen Avis Fisher, កថាខណ្ឌទី៥៤។

47 សាលដីកាលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ *Brdanin*, កថាខណ្ឌទី៤២៨។

48 *រឿងក្ដីរដ្ឋអាជ្ញា* តទល់នឹង Kronojelac, IT-97-25-T, សេចក្ដីសម្រេចលើទម្រង់នៃដីកាចោទប្រកាន់ទី២ដែល បានធ្វើការកែប្រែ, ថ្ងៃទី១១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០០, កថាខណ្ឌទី១៦។

49 សូមមើលដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥៣៤។

លក្ខណៈឧក្រិដ្ឋជាប់មកជាមួយ ។

២៥. ម្យ៉ាងវិញទៀត នៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ តម្រូវឲ្យមានចេតនាជាក់លាក់ នោះដីកាដំណោះស្រាយក៏ត្រូវបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុ និងកាលៈទេសៈដែលនាំឲ្យ កសចស សន្និដ្ឋានថា លោក អៀង សារី ពិតជាមានចេតនាជាក់លាក់បែបនេះមែន។ ដូចដែលបានពន្យល់ដោយតុលាការ ICTY ក្នុងរឿងក្តី *Kvočka* និងដូចដែលបានគាំទ្រដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល "ក្នុងករណីដែលបទឧក្រិដ្ឋតម្រូវឲ្យមានចេតនាពិសេស...ជនជាប់ចោទត្រូវតែបំពេញតាមលក្ខណ្ឌបន្ថែមដែលដាក់ដោយឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ ដូចជាចេតនារើសអើងដោយមូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬក៏មូលហេតុសាសនា ប្រសិនបើគាត់ជាសហចារី[50]"។ កសចស មិនបានពន្យល់តើអ្វីជាភស្តុតាងដែលខ្លួនរកឃើញដើម្បីគាំទ្រចេតនារបស់លោក អៀង សារី ឡើយ។ ដូច្នេះរាល់កថាខណ្ឌទាំងអស់ដែលលើកឡើងអំពី JCE ត្រូវតែលុបចេញពីដីកាដំណោះស្រាយ។

២៦. ប្រសិនជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង យល់ឃើញថាការយោងអំពី JCE មិនត្រូវលុបចេញពីដីកាដំណោះស្រាយទេនោះ ជម្រើសមួយទៀត គឺរាល់ការយោងទាំងអស់អំពី JCE ដែលពន្លាតដល់ការដាក់បញ្ចូលអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ត្រូវតែលុបចេញ។ ដីកាដំណោះស្រាយ បានលើកឡើងថា៖

> ទាក់ទងនឹងគោលនយោបាយប្រឆាំងជនជាតិចាម និងជនជាតិវៀតណាម ផែនការកម្ទេចក្រុមមនុស្សទាំងអស់នេះ បានកើតឡើងចាប់តាំងពីខែមេសា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ចំពោះជនជាតិវៀតណាម និងចាប់តាំងពីដើមឆ្នាំ១៩៧៧ ចំពោះជនជាតិចាម។ បន្ទាប់ពីនោះមក សមាជិកសហឧក្រិដ្ឋរួម <u>បានដឹង</u>អំពីការដែលថា ការធ្វើឲ្យបានសម្រេចនូវផែនការរួមត្រូវបានពន្លាតផងដែរដល់ការប្រព្រឹត្តិប្រល័យពូជសាសន៍ទៅលើក្រុមមនុស្សដែលទទួលបានការការពារទាំងនោះ ។ ការដែលថា សមាជិកសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម <u>ទទួលយក</u>ការបង្កើនមធ្យោបាយប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមធ្យោបាយនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បី<u>ធ្វើឲ្យបានសម្រេច</u>នូវផែនការរួម មានន័យថាសមាជិកទាំងនោះមាន<u>ចេតនា</u>ក្នុងការធ្វើឲ្យបានសម្រេចនូវផែនការនោះតាមរយៈអំពើប្រល័យពូជសាសន៍[51]។

២៧. យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY អនុញ្ញាតឲ្យមានភវនីយភាពដែលថាផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទាក់នឹង JCE អាចពន្លាត ហើយការទទួលយកការពន្លាតដោយសមាជិកសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម អាចត្រូវ

---

[50] *រឿងក្តីវដ្តអាជ្ញា* តទល់នឹង *Kvočka et al.*,,IT-98-30/1-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៥ ("សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Kvocka*"), កថាខណ្ឌទី១០៩ដល់ ១១០។

[51] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥២៧ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

បានសម្រេចដោយការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋាន[52]។ បញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងការលើកឡើងបែបនេះនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ គឺផ្អែកលើអង្គហេតុដែលថាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍គឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មដោយមានចេតនាជាក់លាក់។ ដូច្នេះ ការដឹងឮ ឬការទទួលយកអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ មិនមែនជាចេតនាជាក់លាក់ដើម្បីកម្ទេចទាំងស្រុង ឬជាផ្នែកនូវក្រុមមនុស្សឡើយ។ ចំណុចនេះត្រូវបានពន្យល់ដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ICTY ក្នុងរឿងក្តី *Krstić* ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានរកឃើញថា៖

> ភស្តុតាងដែលអាចរកបាន គឺថា *Krstić* <u>បានដឹង</u>ពីចេតនាប្រព្រឹត្តិអំពើប្រល័យពូជសាសន៍របស់សមាជិកមួយចំនួននៃ VRS Main Staff បន្ទាប់ពីបានដឹងពីបញ្ហានេះ គាត់មិនបានចាត់វិធានការណ៍អ្វីទាំងអស់ដើម្បីទប់ស្កាត់ការប្រើប្រាស់កងកម្លាំងយោធា Drina Corps និងធនធានដទៃទៀតដើម្បីជាជំនួយដល់ការសម្លាប់ទាំងនោះ។ <u>ការដឹងឮតែខ្លួនគាត់ម្នាក់ ឯងមិនអាចគាំទ្រការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាប្រព្រឹត្តិអំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានឡើយ។ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជាទម្រង់មួយក្នុងចំណោមទម្រង់ឧក្រិដ្ឋដ៏អាក្រក់បំផុតប្រឆាំងមនុស្សលោក ហើយស្ថានទំងន់របស់វាត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងលក្ខណ្ឌម៉ត់ចត់នៃចេតនាជាក់លាក់</u> ។ ការផ្តន្ទាទោសពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងតែក្នុងករណីដែលចេតនានៃការប្រព្រឹត្តិអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នោះ ត្រូវបានគេរកឃើញដោយគ្មានមន្ទិលសង្ស័យតែប៉ុណ្ណោះ[53]។

២៨. នេះមិនមែនជាបញ្ហាទាក់ទងនឹងភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីគាំទ្រការទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីចេតនាប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឡើយ។ បញ្ហាវាស្ថិតនៅលើការដែលថា កសចស បានសន្និដ្ឋានដោយខុសឆ្គងថាចេតនាជាក់លាក់ក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដោយអ្នកចូលរួម JCE ទម្រង់I អាចត្រូវបានទាញចេញពីការដឹងឮអំពីការពន្លាតសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និងការទទួលយកការដឹងឮនោះតែប៉ុណ្ណោះ។ វាមិនអាចទៅរួចទេ។ ដូច្នេះរាល់សេចក្តីយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ត្រូវតែលុបចោលពីដីកាដំណោះស្រាយ។

ច. ការធ្វើផែនការរួម ការញុះញុង ការជួញ និងជំរុញ និងការបញ្ជា

២៩. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែលុបចោលរាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទង នឹងការធ្វើផែនការរួម ការញុះញុង ការជួញ និងជំរុញ ព្រោះដីកាដំណោះស្រាយខកខានមិនបានបញ្ជាក់ពីប្រភេទបទល្មើសជាក់លាក់អំពីអង្គហេតុដើម្បីគាំទ្រទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះឡើយ។ យោងតាមអង្គបុរេជំនុំ

[52] រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Krajišnik* IT-00-39-A, សាលដីកា, ថ្ងៃទី១៧ ខែមិនា ឆ្នាំ២០០៩, កថាខណ្ឌទី១៦៣។

[53] សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Krstić*, កថាខណ្ឌទី១៣៤ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

ជម្រះ "ក្នុងករណីមានការចោទប្រកាន់ថាជនជាប់ចោទបានរៀបចំផែនការ ញុះញង់ បង្គាប់បញ្ជាឬ ជួយ និងទំនុកបម្រុងនៅក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលចោទប្រកាន់ "អំពើជាក់លាក់" ឬ "ការប្រ-ព្រឹត្តជាក់លាក់" របស់ជនជាប់ចោទ ដែលបង្កើតជាសំអាងនៃបទចោទដែលមានភាពចម្រូង ចម្រាសនេះ ត្រូវតែបង្ហាញចេញ[54]"។ កសចស មិនបានធ្វើដូច្នេះឡើយ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែបានលើកឡើង ក្នុងផ្នែកពាក់ព័ន្ធនៅចំណងអត្ថបទ "ការកំណត់ប្រភេទទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ" ថា៖

> ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី "ជនត្រូវចោទ" នៃដីកាដំណោះស្រាយនេះ ការស៊ើបសួរបង្ហាញថាមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ប្រឆាំងនឹង **នួន ជា អៀង សារី** និង **ខៀវ សំផន** ថាបានរៀបចំផែនការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដូចខាងក្រោមនេះ៖
>
> ......
>
> ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី "ជនត្រូវចោទ" នៃដីកាដំណោះស្រាយនេះ ការស៊ើបសួរបង្ហាញថាមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ប្រឆាំងនឹង **នួន ជា អៀង សារី** និង **ខៀវ សំផន** ថាបានញុះញង់អ្នកដទៃទៀតឱ្យប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដូចខាងក្រោមនេះ៖
>
> ....
>
> ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី "ជនត្រូវចោទ" នៃដីកាដំណោះស្រាយនេះ ការស៊ើបសួរបង្ហាញថាមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ប្រឆាំងនឹង **នួន ជា អៀង សារី** និង **ខៀវ សំផន** ថាបានសមគំនិតតាមការជួយ និងជម្រុញដល់ការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដូចមានរៀបរាប់ខាងក្រោមនេះ[55]៖
>
> ....
>
> ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី "ជនត្រូវចោទ" នៃដីកាដំណោះស្រាយនេះ ការស៊ើបសួរបង្ហាញថាមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ប្រឆាំងនឹង **នួន ជា អៀង សារី** និង **ខៀវ សំផន** ថាបានចេញបញ្ជាដល់អ្នកក្រោមបង្គាប់របស់ខ្លួន (កងទ័ពបដិវត្តកម្ពុជា សមាជិកគណៈភូមិភាគ គណៈតំបន់ និងគណៈស្រុក កងឈ្លបនិងកម្មាភិបាលមូលដ្ឋាន បុគ្គលិកនៃមន្ទីរសន្តិសុខ ប្រធានកង ឬអ្នកគ្រប់គ្រងការដ្ឋាន និងសហករណ៍) ដែលទង្វើនេះបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់ការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដូចមានរៀបរាប់ដូចខាងក្រោមនេះ។

៣០. អំពើជាក់លាក់ ឬដំណើរការជាក់លាក់នៃការប្រព្រឹត្តដែលបំពេញទម្រង់ផ្សេងៗគ្នានីមួយៗនៃការ

---

[54] សាលដីការបស់ អបជ លើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងដីកាដំបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះក្នុងករណី ឌុច កថាខណ្ឌ ៤៩ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម) ។

[55] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌទី១៥៤៥, ១៥៤៨, ១៥៥១, ១៥៥៤។

ទទួលខុសត្រូវដែលគេយកមកអនុវត្ត មិនត្រូវបានចោទប្រកាន់ឡើយ ។ មូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងផ្នែកស្តីពី "ជនត្រូវចោទ" ក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ មិនបានពន្យល់ឲ្យច្បាស់ថាតើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ ត្រូវយកមកអនុវត្តតាមរបៀបណានោះទេ។ ឧទាហរណ៍ ដីកាដំណោះស្រាយមិនបានពន្យល់ពីវិធីដែលលោក អៀង សារី បានអនុវត្តនូវលក្ខខណ្ឌបញ្ជាឡើយ៖"ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌពីបទចេញបទបញ្ជា កើតឡើងនៅពេលដែលបុគ្គលដែលមានអំណាច បានផ្តល់ ឬបញ្ជូនដោយប្រយោល ឬយ៉ាងជាក់លាក់នូវបទបញ្ជាឲ្យប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដោយមានគោលបំណង ឬការដឹងឮអំពីភវនីយភាពដែលថានឹងមានការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងពេលអនុវត្តបទបញ្ជានោះ[56]"។ ដីកាដំណោះស្រាយក៏មិនធ្លាប់អះអាងថាលោក អៀង សារី ញុះញង់ឲ្យមានការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដែរ។ ដោយសារតែដីកាដំណោះស្រាយខកខានមិនបានលើកឡើងពីអំពើជាក់លាក់ ឬដំណើរការជាក់លាក់នៃការប្រព្រឹត្តដែលនឹងគាំទ្រដល់ការអនុវត្តផែនការញុះញង់ ជួយ និង ជម្រុញ ឬក៏បញ្ជាឲ្យប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម ផ្នែកខ្លះក្នុងដីកាដំណោះស្រាយដែលអនុវត្តនូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបែបនេះ ត្រូវតែលុបចោលដោយសារមោឃៈភាពនីតិវិធី។

៣១. ជាងនេះទៅទៀត ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនេះ ត្រូវតែលុបចេញពីដីកាដំណោះស្រាយ ព្រោះបន្ទាប់ពីពិភាក្សាពី JCE ដីកាដំណោះស្រាយលើកឡើងថា៖ "ដោយបន្ថែម ឬដោយឆ្លាស់គ្នា ទម្រង់មួយឬទម្រង់ផ្សេងទៀតនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដែលមានរៀបរាប់នៅក្រោមនេះ (រៀបចំផែនការ ញុះញង់ បញ្ជា ជួយ និងជម្រុញ) ក៏អនុវត្តចំពោះអង្គហេតុនៃរឿងក្តីនេះផងដែរ[57]"។ វាមិនត្រឹមត្រូវទេការដែលលើកឡើងថាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនេះ អាចត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តបន្ថែមលើការប្រព្រឹត្តតាមរយៈសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។ បុគ្គលម្នាក់អាចមិនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវចំពោះការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម និងការរៀបចំផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មដូចគ្នាឡើយ។ "ក្នុងករណីដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានគេរកឃើញថាមានពិរុទ្ធពីបទប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម នៅពេលជាមួយគ្នានោះគាត់/នាង មិនអាចត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទរៀបចំផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មដូចគ្នាឡើយ"។ ប៉ុន្តែការជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការរៀបចំផែនការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម អាចត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាកត្តាដែលធ្វើឲ្យបញ្ហា

[56] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៥៥៣។

[57] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៥៤២ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

កាន់តែធ្ងន់ធ្ងរទៅៗ[58]។ ដូច្នេះ ការញុះញង់[59] បញ្ជា[60] និងការជួយ និងជម្រុញ[61] ក៏ជាកត្តា១ បែបនេះដែរ។ ប្រសិនបើ កសចស ចង់លើកឡើងថាលោក អៀង សារី បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មមួយចំនួន ឬឧក្រិដ្ឋកម្មច្រើន នៅពេលដែលគាត់គ្រាន់តែបានរៀបចំផែនការ ញុះញង់ បញ្ជា ឬ ជួយ និងជម្រុញឲ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមួយទៀត ឬច្រើននោះ ករណីនេះគួរតែត្រូវបានបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់ និងជាក់លាក់។ ផ្ទុយទៅវិញ ដីកាដំណោះស្រាយ បានលើកឡើងដោយមានការភ័ន្តច្រលំថាលោក អៀង សារី បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនីមួយៗដែលមានក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ តាមរយៈការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម[62] (ដោយខកខានមិនបានកត់សម្គាល់ថា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមិនមែនជាទម្រង់ដែលមានសុពលភាពសម្រាប់ឧក្រដិដ្ឋកម្មថ្នាក់ជាតិដែលបានចោទប្រកាន់) ហើយដីកានេះក៏បាលើកឡើងដោយមានការភ័ន្តច្រលំផងដែរថាលោក អៀង សារី អាចទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរតាមរយៈការរៀបចំផែនការ ញុះញង់ បញ្ជា និងជួយ និងជម្រុញ[63]។

III. សំណើ

ដូច្នេះ អាស្រ័យលើមូលហេតុទាំងអស់ដែលបានលើកឡើងក្នុងសំណើនេះ មេធាវីការពារក្ដីសូមស្នើដោយក្ដីគោរពដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមេត្តាលុបចោលផ្នែកខាងក្រោមនេះចេញពីដីកាដំណោះស្រាយ៖

---

[58] សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះលើករណី *Brđanin* , កថាខណ្ឌទី២៦៨, សូមមើលផងដែររឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង *Kordić & Čerkez*, IT-95-14/2-T, សាលក្រម, ថ្ងៃទី២៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០១, កថាខណ្ឌទី៣៨៦៖ "បុគ្គលម្នាក់ដែលគេរកឃើញថាបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ នឹងទទួលខុសត្រូវពីបទរៀបចំផែនការបទឧក្រិដ្ឋដូចគ្នា"។

[59] សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ *Blaškić,* កថាខណ្ឌទី៩១ ដល់ ៩២, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ *Kvočka,* កថាខណ្ឌទី១០៤។ រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង *Kordić & Čerkez* IT-95-14/2-A, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍, ថ្ងៃទី២៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៥, កថាខណ្ឌទី៨១ ដល់ ៨២, ៩១។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង* *Milutinović et al.*, IT-05-87-T, សាលដីកា, ថ្ងៃទី២៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៩, កថាខណ្ឌទី៧៧។

[60] សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះករណី *Stakić*, កថាខណ្ឌទី៤៤៥។

[61] រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង*Simić et al.*, IT-95-9-T, សាលក្រម, ថ្ងៃទី១៧ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៣, កថាខណ្ឌទី១៣៨៖ "អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល នៅពេលថ្មីៗនេះ បញ្ជាក់ថាជនជាប់ចោទដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ត្រូវតែចាត់ទុកថាបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ គឺមិនចាត់ទុកថាបានជួយ និងជម្រុញឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការចូលរួមក្នុងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម គឺជាទម្រង់នៃ ការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋរួមគ្នា"។

[62] ដីកាដំណោះស្រាយ, កថាខណ្ឌ១៥៤០។

[63] ដូចជើងទំព័រខាងលើ, កថាខណ្ឌទី១៥៤៥, ១៥៤៨,១៥៥១,១៥៥៤។

ក. ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មថ្នាក់ជាតិ។

ខ. ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ឬជម្រើសផ្សេងពីនេះ**កែប្រែ** ដីកាដំណោះស្រាយ ដើម្បីបង្ហាញថាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍តាមរយៈការប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ និងតាមការឃុបឃិត ត្រូវបានដកចេញ។

គ. កថាខណ្ឌពី ១៣៩៧ ដល់ ១៤០១ ទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងការយោងទាំងអស់ដល់ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ។

ឃ. រាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវក្នុងនាមជាថ្នាក់លើ។

ង. រាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។

ច. រាល់ការយោងទាំងអស់ទាក់ទងនឹងការរៀបចំផែនការ ញុះញង់ ជួយ និងជម្រុញ និងបញ្ជា។

សូមលោកចៅក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទទួលយកសំណើនេះដោយក្តីគោរព។

ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ថ្ងៃទី **២៤** ខែ **កុម្ភៈ** ឆ្នាំ **២០១១**

អាង ឧត្តម **Michael G. KARNAVAS**

សហមេធាវីរបស់លោក **អៀង សារី**